

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคไข้เลือดออก เป็นโรคติดต่อที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ โรคหนึ่งของประเทศในภูมิภาคเขตร้อน ซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (dengue virus) ที่ติดต่อแพร่กระจายโดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรคมายังคน สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่ามีการระบาดอย่างต่อเนื่อง การระบาดของโรคไข้เลือดออกเป็นแบบปีเว้นปี หรือทุกๆ ปี เว้น 2-3 ปี หรือปีเว้น 2 ปี และระบาดรุนแรงในฤดูฝน ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึง สิงหาคม ของทุกปี แล้วเริ่มลดลง พบมากที่สุดในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม ของทุกปี (WHO.1999 อ้างใน สำนักงานควบคุมโรคไข้เลือดออก, 2544: 5) ในปี 2545 ประเทศไทยมีอัตราป่วยด้วย โรคไข้เลือดออก 161.07 ต่อแสนประชากร (กลุ่มโรคไข้เลือดออก, 2545) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอัตราป่วย 559.17 ต่อแสนประชากร อำเภอพุนพิน มีอัตราป่วยสูงติดอันดับที่ 3 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ 534.21 ต่อแสนประชากร (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2546) ซึ่งตำบลตะพาน มีอัตราป่วยสูงสุดของอำเภอพุนพิน คือ 857.14 ต่อแสนประชากร (สถานีอนามัยตำบลตะพาน, 2546) และในปี 2546 ประเทศไทยมีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก 99.09 ต่อแสนประชากร (กลุ่มโรคไข้เลือดออก, 2546) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอัตราป่วย 95.62 ต่อแสนประชากร อำเภอพุนพิน มีอัตราป่วย 156.60 ต่อแสนประชากร ซึ่งเป็นอันดับที่ 4 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2547) และตำบลตะพาน มีอัตราป่วย 22.53 ต่อแสนประชากร (สถานีอนามัยตำบลตะพาน, 2547) สำหรับความรุนแรงของโรคไข้เลือดออก ในปี 2545 ประเทศไทย มีอัตราป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 0.16 (กลุ่มโรคไข้เลือดออก, 2545) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอัตราป่วยตายเป็นร้อยละ 0.29 อำเภอพุนพิน มีอัตราป่วยตายเป็นร้อยละ 0.001 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2546) ตำบลตะพาน มีอัตราป่วยตายสูงสุดของอำเภอพุนพิน ร้อยละ 0.023 (สถานีอนามัยตำบลตะพาน, 2546) ในปี 2546 ประเทศไทยมีอัตราป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 0.12 (กลุ่มโรคไข้เลือดออก, 2546) จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอัตราป่วยตายเป็นร้อยละ 0.10 และในปีนี้อำเภอพุนพิน ไม่มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเสียชีวิต (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2547)

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544) ได้ออกพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ ที่มีผลต่อโครงสร้างและระบบงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ โดยรัฐจัดให้บริการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล การป้องกันโรค และขจัดโรคภัย โดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์เน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อม มีการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและเจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุน ในส่วนของโรคไข้เลือดออกได้จัดให้โรคไข้เลือดออกเป็น โรคติดต่อที่ยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ โดยกระทรวงสาธารณสุขตั้งเป้าหมายในปี 2546 และ 2547 ให้มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกิน 50 ต่อแสนประชากร และอัตราป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกินร้อยละ 0.2 โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขปรับบทบาทจากที่ต้องดำเนินงานเองมาเป็นให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคของประชาชน และองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก (กรมควบคุมโรคติดต่อ, 2544: 14-24)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้กำหนดกลยุทธ์ให้มีการพัฒนาศักยภาพคนและชุมชนในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ให้มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อควบคุมลูกน้ำยุงลาย การส่งเสริมสุขภาพและบริการด้านการแพทย์ การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก การพัฒนาวิชาการและเทคโนโลยี เพื่อการป้องกันควบคุม และรักษาโรคไข้เลือดออก สร้างเครือข่ายป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบพหุภาคี ในส่วนของกลวิธีดำเนินงานในปีที่ผ่านมาได้กำหนดให้ทุกพื้นที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล รวมทั้งจัดตั้งเครือข่ายการเฝ้าระวังและควบคุมโรคในทุกพื้นที่ โดยกำหนดเป้าหมายในปี 2546 ให้ค่า Container index (CI) คือร้อยละของภาชนะที่พบลูกน้ำในสถานบริการสาธารณสุขทุกแห่งเท่ากับ 0 ในโรงเรียนไม่เกิน 10 ค่า Breteau index (BI) คือจำนวนภาชนะที่พบลูกน้ำในบ้าน 100 หลังคาเรือนในชุมชนไม่เกิน 50 อัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกิน 50 ต่อแสนประชากร และอัตราป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกินร้อยละ 0.2 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2547)

การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะปาน ปี 2546 มีหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งประกอบด้วย (1) สถานีอนามัยตำบลตะปาน เป็นหน่วยงานหลักให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ในการจัดกิจกรรม (2) องค์การบริหารส่วนตำบลตะปาน เป็นองค์กรส่วนท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร (3) โรงเรียนระดับประถมศึกษา ให้ความรู้กับนักเรียน และสนับสนุนนักเรียนช่วยในกิจกรรมรณรงค์ (4) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่อยู่

ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด นำความรู้ที่ได้รับจากสถานีอนามัยไปถ่ายทอดสู่ประชาชน แจกทราย กำจัดลูกน้ำ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านร่วมกับประชาชน (5) ครอบครัว เป็นองค์กรที่ประชาชนในครอบครัวปฏิบัติตนในการป้องกันควบคุมกำจัดลูกน้ำและยุงลาย ช่วยกันดูแลบ้านให้ปลอดลูกน้ำยุงลาย

จากการนิเทศงานและประเมินผล การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในปีที่ผ่านมา โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานีและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอพุนพิน พบว่า ตำบลตะปานมีการดำเนินกิจกรรมตามแผน ประชาชนมีความตื่นตัวรับรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก มีการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยชุมชนเองและองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมเพิ่มขึ้น ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายและอัตราป่วยต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะปานในช่วงปีที่ผ่านมาพบว่าหลายองค์กรรวมทั้งประชาชนให้ความร่วมมือด้วยดี การที่ทุกหน่วยงานได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมและชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จะเกิดความต่อเนื่องหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยจากหลายอย่าง การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จะสำเร็จหรือไม่นั้นนอกจากการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ แล้ว การดำเนินกิจกรรมโดยประชาชนกันเองในระดับครอบครัวและชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ การที่จะรู้ว่าประชาชนมีการดำเนินกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกหรือไม่นั้นอาจจะได้มาจากการวัดระดับความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติด้วยการสอบถามและสังเกต ซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่

ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำสถานีอนามัยตำบลตะปานและมีบทบาทในการดำเนินงานให้การสนับสนุนการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ จึงมีความสนใจศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะปาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับและพัฒนากิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะปาน ให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

สมมติฐานในการศึกษา

ปัจจัยด้านประชากรประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ลักษณะครอบครัวที่มีและไม่มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาอาศัยอยู่ ลักษณะครอบครัวที่เคยมีและไม่เคยมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ในช่วงไม่เกิน 2 ปีที่ผ่านมา และความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน แตกต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกที่ต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะพาน มีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาในพื้นที่ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยตำบลตะพาน มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือ บ้านปลายคลอง บ้านตะพาน บ้านบนไร่ บ้านราษฎร์ประดิษฐ์ และบ้านห้วยทรายขาว
2. ขอบเขตเรื่องที่ศึกษา คือ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก รวมทั้งปัจจัยด้านประชากรที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในพื้นที่ตำบลตะพาน ช่วงเดือน มกราคม ถึง ธันวาคม 2546

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึกเฉพาะตัวบุคคล ที่แสดงออกมาทางวาจาและการเขียน โดยมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับตลอดจนสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้นเป็นหลักในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในปีที่ผ่านมา พื้นที่ตำบลตะพาน ของสถานีอนามัยตำบลตะพาน องค์การบริหารส่วนตำบลตะพาน โรงเรียนชั้นประถมศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) / ผู้นำหมู่บ้าน และครอบครัวของประชาชน ซึ่งมีกิจกรรมเพื่อการยับยั้ง ทำลายลูกน้ำยุงลายและยุงลายไม่ให้มีการแพร่กระจายของเชื้อโรคจากแหล่งนำโรคหรือพาหะของโรคทั้งทางตรงและทางอ้อมอันที่จะนำไปสู่คนอื่นๆ ให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพของบุคคลและชุมชน

ประชาชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป และในปีที่ผ่านมาได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบล
ตะพาน

ปัจจัยด้านประชากรที่มีผลต่อความกักเห็น หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมี
และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการป้องกันและควบคุม โรค ไข้เลือดออก ลักษณะครอบครัวที่มีและ
ไม่มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาอาศัยอยู่ ลักษณะครอบครัวที่เคยมีและไม่เคยมีผู้ป่วยโรค ไข้เลือดออก
ในช่วงไม่เกิน 2 ปีที่ผ่านมา และความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องการป้องกันและควบคุมโรค
ไข้เลือดออกของประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปปรับและพัฒนากิจกรรมการป้องกันและ
ควบคุม โรค ไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลตะพาน เพื่อประชาชนจะได้ดำเนินการป้องกันและควบคุม
โรค ไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่อง